

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การวิจัยการศึกษาเป็นการสืบค้นอย่างมีระบบ เกี่ยวกับปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่งหรือหลายปรากฏการณ์ เพื่อการค้นพบกฎหรือข้อความรู้ทั่วไป (Generalization) เกี่ยวกับพฤติกรรม เพื่อใช้ในการทำนายและควบคุมปรากฏการณ์ต่าง ๆ ภายใต้สภาพการณ์ทางการศึกษา (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2524 : 25, อ้างถึงใน Travers, 1965) ในการสืบค้นข้อความรู้ทางการศึกษา นักวิจัยนิยมใช้ระเบียบวิธีวิจัย 3 ประเภทคือ การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Research) การวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) และการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research)

การวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) เป็นการวิจัยที่ได้รับความนิยมทำกันมากที่สุด ในทางการศึกษา เนื่องจากมีลักษณะเด่นตรงที่ว่า ผลการวิจัยที่ได้จากการวิจัยเชิงบรรยาย เป็นผลที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติจึงสามารถลงข้อสรุปเป็นข้อความรู้ทั่วไปได้อย่างดี นอกจากนี้การวิจัยเชิงบรรยายบางเรื่องสามารถให้คำอธิบายถึงสาเหตุที่เป็นไปได้ของปรากฏการณ์นั้น ตลอดจนการทำนายปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ด้วย ในการวิจัยเชิงบรรยาย ผู้วิจัยต้องกำหนดปัญหาอย่างกระจ่างชัดและสามารถบ่งชี้ว่า จะวัดอะไร จากใครบ้าง และจะวัดอย่างไร จึงจะได้ข้อมูลที่แม่นยำเชื่อถือได้มากที่สุด ซึ่งการที่จะได้ข้อมูลที่ถูกต้องก็ต้องอาศัยเทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูล (Collecting Data) ที่เหมาะสม เทคนิคที่นักวิจัยนิยมใช้กันมากในการวิจัยประเภทนี้มี 4 วิธีคือ การสังเกตโดยตรง การสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม และการคัดลอกข้อมูลที่มีอยู่แล้ว (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2525 : 66)

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้วิจัยจะต้องตัดสินใจว่าจะใช้เครื่องมือชนิดใด เพื่อวัดค่าตัวแปรต่าง ๆ ในการวิจัยแต่ละเรื่อง บางครั้งอาจใช้เครื่องมือที่มีอยู่แล้ว บางครั้งต้องสร้างเครื่องมือขึ้นมาใหม่ เนื่องจากไม่มีเครื่องมือที่เหมาะสม เครื่องมือแต่ละชนิดมีความเหมาะสมใน

การเก็บรวบรวมข้อมูลแตกต่างกัน ซึ่งผู้วิจัยจะต้องศึกษาถึงคุณลักษณะเฉพาะ ข้อดีข้อเสีย ข้อจำกัด ตลอดจนทำความเข้าใจเป็นอย่างดีเกี่ยวกับเทคนิคการใช้

แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือที่นิยมใช้กันมากในหมู่นักวิจัย อุทุมพร ทองอุไทย (2520 : 3) กล่าวว่า การวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์เกือบร้อยละ 80 นิยมใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือ เนื่องจากแบบสอบถามนั้นสามารถนำไปใช้ได้อย่างกว้างขวางกว่าเทคนิคอื่น ผู้วิจัยสามารถถามได้อย่างครอบคลุม วิธีการใช้แบบสอบถามทำได้ง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อน รวมทั้งประหยัดค่าใช้จ่าย แรงงานและเวลา การส่งแบบสอบถามไปถึงกลุ่มตัวอย่างหรือประชากรที่จะศึกษาโดยทั่วไปกระทำใน 2 วิธี (บุญธรรม กิจปรีดาวิสุทธิ, 2524 : 174) คือ การส่งแบบสอบถามโดยนำไปส่งเอง (Self-administered questionnaire) ซึ่งทำได้โดยผู้วิจัยหรือพนักงานรวบรวมข้อมูลนำแบบสอบถามไปส่งให้ถึงที่อยู่ของตัวอย่างหรือประชากรด้วยตนเอง และรอเก็บรวบรวมแบบสอบถามที่ตอบแล้วกลับคืนทันที กับอีกวิธีหนึ่งเป็นการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ (Mailed questionnaire) ซึ่งอาจจะทำโดยหีบตัวแบบสอบถามหรือใส่ซองโดยเฉพาะก็ได้ ถ้าใช้วิธีหีบ ตอนผู้วิจัยส่งไปก็ต้องหีบให้ส่วนที่มีชื่อและที่อยู่ของผู้รับไว้ข้างนอก ชื่อและที่อยู่ที่ต้องการให้ส่งกลับคืนไว้ข้างในพร้อมทั้งติดแสตมป์ด้วย แต่ถ้าใช้วิธีใส่ซองจะต้องแนบซองที่มีชื่อและที่อยู่ที่ต้องการให้ส่งกลับคืนและติดแสตมป์ให้เรียบร้อยใส่ไปในซองแบบสอบถามที่ส่งนั้นด้วย

วิธีส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ เป็นวิธีที่สะดวกเมื่อผู้วิจัยต้องการรวบรวมข้อมูลจากตัวอย่างหรือประชากรที่จะศึกษามีจำนวนมากและอยู่อย่างกระจัดกระจาย ไม่ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่เก็บข้อมูล นอกจากนี้การเก็บข้อมูลทางไปรษณีย์ยังทำให้ผู้ตอบมีอิสระในการตอบมาก และยังสามารถตอบในขณะที่มีเวลาว่างและเวลาที่ต้องการจะตอบได้ด้วย อย่างไรก็ตามการรวบรวมข้อมูลทางไปรษณีย์มักประสบปัญหาที่ว่ากลุ่มตัวอย่างมักตอบกลับคืนมาน้อย คือ ประมาณร้อยละ 20 ถึง 65 เท่านั้น (Berdie and Anderson, 1974 : 67) ซึ่งเป็นอัตราที่ต่ำจนไม่เพียงพอที่จะเป็นตัวแทนที่ดี (Representativeness) ของประชากรได้ การวิจัยของสมาคม NEA ได้เสนอว่า ข้อมูลที่เก็บรวบรวมโดยใช้แบบสอบถามจะเป็นตัวแทนที่ดีของประชากรได้นั้น ควรจะได้รับกลับคืนมากกว่าร้อยละ 90 ของจำนวนที่ส่งไป (อุทุมพร ทองอุไทย, 2519 : 3) ดังนั้นจึงมีการวิจัยเพื่อหาวิธีการที่จะทำให้อัตราการตอบแบบสอบถามมากขึ้น

วิจิตรา ประสาทเวทย์กุล (2522) ให้ความเห็นว่า ความแตกต่างระหว่างผู้ตอบและไม่ตอบแบบสอบถามนั้น อยู่ที่ความสนใจหรือไม่สนใจของผู้ตอบ เป็นสำคัญ ดังนั้นวิธีการที่จะเพิ่มอัตราการตอบแบบสอบถามจึงขึ้นอยู่กับเทคนิคที่จะทำให้แบบสอบถามดึงดูดความสนใจของผู้ตอบ และจากการศึกษาพบว่าวิธีการต่อไปนี้สามารถทำให้อัตราการตอบแบบสอบถามสูงขึ้น กล่าวคือ การติดต่อกับผู้ตอบก่อนส่งแบบสอบถามไปให้ การใช้แบบสอบถามที่ทำด้วยกระดาษสีต่าง ๆ แทนกระดาษสีขาวซึ่งเป็นสีของกระดาษที่คนทั่วไปคุ้นเคย การกำหนดขนาดของแบบสอบถามให้สั้นกระชับรัด การใช้แบบสอบถามที่มีการออกแบบหรือจัดหน้าให้เป็นที่น่าสนใจ การใช้ลายเซ็นของบุคคลหรือการประทับตราของหน่วยงานที่สนับสนุนการวิจัย การให้สิ่งของตอบแทนแก่ผู้ตอบ การส่งแบบสอบถามไปยังที่ทำงานของผู้ตอบแทนที่บ้าน และการติดตามแบบสอบถามด้วยวิธีต่าง ๆ

อัตราการได้รับแบบสอบถามคืนจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนั้น เป็นปัญหาสำคัญยิ่งอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้อโดยตรงกับความคลาดเคลื่อนในผลสรุปของการวิจัย ทั้งนี้เพราะขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ประมาณไว้นั้นก็เป็นลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง อันจะเป็นพื้นฐานที่สรุปหาดีหรืออ้างอิงไปถึงประชากรทั้งหมด ดังนั้นถ้าอัตราส่วนที่ได้รับแบบสอบถามกลับคืนน้อยกว่าที่ควรจะเป็นก็อาจจะสร้างความคลาดเคลื่อนในผลสรุปของการวิจัยได้ ซึ่งอาจจะทำให้การวิจัยเป็นที่น่าสงสัย เช่น สมมติว่า การวิจัยที่ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือมีข้อความถามในแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อการลดค่าเงินบาท ว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ปรากฏว่าได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาร้อยละ 60 ของจำนวนที่ส่งไปให้กลุ่มตัวอย่าง ถ้าจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่ามีผู้ตอบเห็นด้วยกับการลดค่าเงินบาทร้อยละ 35 แม้ว่าเป็นจำนวนที่มากกว่าครึ่งของผู้ที่ตอบแบบสอบถามกลับคืนเราก็ไม่มั่นใจที่จะสรุปว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยกับการลดค่าเงินบาท ทั้งนี้เพราะเราไม่ทราบว่ามีอีกร้อยละ 40 ของกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ตอบแบบสอบถามนั้นจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับการลดค่าเงินบาท ถ้ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ตอบแบบสอบถามนั้นตอบว่าเห็นด้วยอีกร้อยละ 10 แต่ไม่เห็นด้วยร้อยละ 30 ผลสรุปของการวิจัยก็จะเป็นว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยกับการลดค่าเงินบาทร้อยละ 45 ซึ่งจะทำให้ผลการวิจัยต่างจากเมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนร้อยละ 60 ดังนั้นจำนวนของแบบสอบถามที่ได้รับคืนจึงมีความสำคัญต่อการสรุปผลการวิจัยเป็นอย่างยิ่ง

จากการศึกษาเกี่ยวกับบุคคลที่ตอบแบบสอบถาม พบว่า ถ้าเป็นบุคคลที่รู้เรื่องที่ถามแล้ว เขามักจะตอบแบบสอบถาม (Donald, 1960 อ้างจากอุทุมพร ทองอุไทย, 2519 : 13) สำหรับครู อาจารย์ ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นบุคคลที่รู้เรื่องราวในวิชาชีพครู จึงน่าจะตอบสนองในเชิงปริมาณของการตอบแบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครูมากกว่าแบบสอบถามที่ไม่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู และเพื่อยืนยันข้อสันนิษฐานนี้ในสังคมไทย ทำให้ผู้วิจัยเกิดความคิดที่จะศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ อีกประการหนึ่งเกี่ยวกับบุคคลที่ออกจดหมายนำของแบบสอบถามซึ่งเป็นผู้บริหารการศึกษาในตำแหน่งต่าง ๆ กัน และสังกัดส่วนราชการเดียวกันกับผู้ตอบแบบสอบถาม น่าจะทำให้ผู้ตอบเกิดความเกรงใจและมีผลต่ออัตราการตอบแบบสอบถามแตกต่างกันไปบ้าง ผู้วิจัยเห็นว่าอัตราส่วนการตอบกลับคืนจากบุคคลที่ออกจดหมายนำในตำแหน่งที่ต่างกัน เป็นที่น่าสนใจศึกษาด้วยเช่นกัน ผลการวิจัยครั้งนี้จะทำให้ได้ข้อความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อนักวิจัย ที่จะวางแผนเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามส่งทางไปรษณีย์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบอัตราการตอบแบบสอบถามกลับคืนทางไปรษณีย์ของครู เมื่อข้อความในแบบสอบถามเกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู
2. เพื่อเปรียบเทียบอัตราการตอบแบบสอบถามกลับคืนทางไปรษณีย์ของครู เมื่อผู้ลงนามในจดหมายนำของแบบสอบถามมีตำแหน่งต่างกัน

สมมติฐานการวิจัย

จากข้อค้นพบของโดแนลด์ (Donald, 1960) ที่ว่า ถ้าผู้ตอบแบบสอบถามเป็นบุคคลที่รู้เรื่องที่ถามแล้ว เขามักจะตอบแบบสอบถาม และด้วยเชื่อว่าในสังคมไทยมักจะให้การยกย่องผู้มีอำนาจโดยการให้ความเคารพยกย่องและเกรงกลัวในบารมี ไม่ว่าจะทำไปด้วยความใจจริงหรือการแสร้งสร้าง (สุพิศรา สุภาพ, 2518 : 5) นอกจากนี้คนไทยเป็นคนที่มีความเกรงใจสูงและชอบช่วยเหลือผู้อื่น (Blanchard, 1958) ทำให้ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ดังนี้

1. อัตราการตอบกลับคืนของแบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครูสูงกว่าอัตรา
การตอบกลับคืนของแบบสอบถามที่ไม่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู

2. อัตราการตอบกลับคืนของแบบสอบถามจะแตกต่างกัน เมื่อผู้ลงนามในจดหมายนำของแบบสอบถามมีตำแหน่งต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยนี้มุ่งศึกษาเปรียบเทียบอัตราการตอบแบบสอบถามกลับคืนทางไปรษณีย์ของครู อาจารย์ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร เมื่อขอคำถามในแบบสอบถามเกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู

2. มุ่งศึกษาเปรียบเทียบอัตราการตอบแบบสอบถามกลับคืนทางไปรษณีย์ของครู อาจารย์ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร เมื่อการลงนามและตำแหน่งในจดหมายนำของแบบสอบถามต่างกัน ซึ่งได้แก่ ผู้บริหารการศึกษาของกรุงเทพมหานคร 4 ตำแหน่ง คือ

2.1 รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ฝ่ายการศึกษา ซึ่งเป็นผู้บริหารการศึกษาระดับสูงของกรุงเทพมหานครและเป็นตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งได้มาจากการเลือกตั้ง ทำหน้าที่กำหนดนโยบายทางการศึกษาของกรุงเทพมหานคร

2.2 ผู้อำนวยการสำนักการศึกษา ซึ่งเป็นผู้บริหารการศึกษาที่เป็นข้าราชการประจำมีอำนาจบังคับบัญชา ข้าราชการครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

2.3 ผู้อำนวยการกองโรงเรียน ซึ่งเป็นผู้บริหารการศึกษาที่รองจากผู้อำนวยการสำนักการศึกษา แต่ไม่มีอำนาจบังคับบัญชาข้าราชการครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

2.4 ผู้อำนวยการหน่วยศึกษานิเทศก์ ซึ่งเป็นผู้บริหารการศึกษาที่รองจากผู้อำนวยการสำนักการศึกษา และไม่มีอำนาจบังคับบัญชาข้าราชการครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร แต่มีความใกล้ชิดกับครู อาจารย์มากกว่าตำแหน่งอื่น ๆ ที่กล่าวข้างต้น

3. การลงนามและตำแหน่งในจดหมายนำใช้รูปแบบให้ผู้ลงนาม เช่น ชื่อลงในกระดาษไขก่อนอัดสำเนา

4. การส่งแบบสอบถามส่งไปที่สำนักงานของผู้ตอบแบบสอบถาม

5. การติดตามแบบสอบถามกระทำ 2 ครั้ง คือ ครั้งแรกติดตามโดยจัดส่ง-แบบสอบถามไปให้ใหม่หลังจากการรอคอยแบบสอบถามนาน 2 สัปดาห์แล้วไม่ได้รับคืน ครั้งที่สอง: ติดตามโดยใช้ไปรษณีย์บัตรภายหลังการติดตามครั้งแรก 2 สัปดาห์

6. แบบสอบถามที่ใช้เป็นแบบวัดทัศนคติ ซึ่งดัดแปลงมาจากงานวิจัยอื่น ความยาวของแบบสอบถามประมาณ 5 หน้า

7. ตัวแปรที่ศึกษา แบ่งเป็น

7.1 ตัวแปรทดลอง ได้แก่

7.1.1 ประเภทของแบบสอบถาม 2 ประเภทคือ

- ก. แบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู
- ข. แบบสอบถามที่ไม่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู

7.1.2 ชื่อและตำแหน่งของบุคคลที่ออกจดหมายนำของแบบสอบถาม

4 ตำแหน่ง คือ

- ก. รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ฝ่ายการศึกษา
- ข. ผู้อำนวยการสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร
- ค. ผู้อำนวยการกองโรงเรียน สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร
- ง. ผู้อำนวยการหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร

7.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ อัตราการตอบแบบสอบถามกลับคืนทางไปรษณีย์ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. เชื่อว่าประสิทธิภาพของการไปรษณีย์ในกรุงเทพมหานครทุกท้องที่มีความเท่าเทียมกัน
2. กลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มมีโอกาสและเวลาในการตอบแบบสอบถามโดยเฉลี่ยเท่ากัน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

อัตราการตอบแบบสอบถาม หมายถึง ร้อยละของแบบสอบถามที่ตอบกลับคืนทางไปรษณีย์

แบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู หมายถึง แบบสอบถามที่มีข้อความเกี่ยวข้องกับเรื่องการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยหลักสูตร โรงเรียน และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ เป็นข้อความเกี่ยวกับทัศนคติของครูต่อนักเรียน

แบบสอบถามที่ไม่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู หมายถึง แบบสอบถามที่มีข้อความเกี่ยวกับเรื่องอื่น ๆ นอกเหนือจากเรื่องในแบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้เป็นข้อความด้านการเมืองการปกครอง

โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง สถานศึกษาที่สอนตามหลักสูตรประถมศึกษา
 มท.
 ครู หมายถึง ผู้ปฏิบัติวิชาชีพในตำแหน่งครู อาจารย์ในโรงเรียนประถมศึกษา
 สังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2528

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย